

8918

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Dalarna

Sollerön

8918

Mattsson, Håll 18. 1935.

ULMA:s frigt. M. 87. Humleodling
och byggd.

29 H. 4:

Tillägg till ovanst. 2 " "

L.L. Exc. T. P.

Humleodling och brygd.

(Uppteckn. i Sollerrön)

Håll Nils Ola Hsson = man

Dalarne.

Sollerrön.

Håll N. Mattsson.

Ink. 16/11935.

I. Humleodling.

1. Humle: ümbäz m (ümbäz).

Andra beteckningar för "humle" finnas ej.

Beteckning för "humle" med mera specialiserad betydelse: sün-ümbäz m ^{hum. sjuden-} humle le, som använts och urlakats (användes i nödfall även till nästa brygd).

2. Beteckning för "humleranka": rēs n (rēsni), ümbäz-rēs n f. Kollektiv beteckning för rankorna i en humlegård: ümbäz rēs n, räjs n.

Beteckning för "humletängel, som nys börjat skjuta ut": djök m (djötjän);

för "kaständ" ^{på humle}: bjöm-ümbäz m; för "frukt-ställning (kotte)": küpp(a) f, ümbäz-küpp f. blom-humle

3. Humlegård: ümbläz-gård m. I hem-
byn och i hemfäbodarna fanns minst en
humlegård i varje gård. I långfäbodar-
na däremot saknades humlegårdar av
den orsak att folket ej vistades där så
sent på året att humlen var mogen. Hum-
legården hade i regel sin plats vid fä-
huset, gödselitaden eller stallet, där gödseln
var lätt åtkomlig för rötterna, och helst mot
solsidan. Den låg vanligen intill väggen,
sträcker sig efter husets hela längd (om-
kring 10 alnar) samt 3 - 5 alnar utåt från
väggen. Någon skillnad på omfånget av hum-
legården för en fattig gård och ett förmöget
hemman kunde ju förefinnas men några
mått här för kunna ej angivas. En hum-
legård värderades alltid högt och vid arvs-

skifte hände ofta att en humlegård eller del därav blev en annans egendom än dens, som rådde om gårdar där den låg.

För humleodling erfordrades ett förråd av humlestänger, umbälf-stång & (-stånndij) -stångjär pl av något mindre dimensioner än härsjestänger. Dessa förvarades, liksom härsjestängerna, upplagda på en stäng-karl s. k. stäng-hall m (jfr beskr. om "Slätter").

hark umbälf-stångjär (= harka humlestänger),
ågg umbälf-stångjär (= hugga humlestänger).

Tidigt på våren skulle man breda ut ett lager av grannis på marken där humlegården hade sin plats (räjs umbälf-gården) för att hindra gräset att växa. När "spotten" = djöhär började komma upp genom risbädden skulle man "sätta ned stängerna": stäng

ümbljan. Detta tillgick så att en person gick före och "stötte upp hälen med spettet": pikkhät å' öfi minn jänn-ståndjän och en annan satte ned stängerna, som voro spetsade i nedre ändan. I slutet av augusti eller början av september brukade man "ta ned humlen": tä-nid ümbljan.

Detta tillgick så att man skar av revorna vid marken med en skära = tjëruf, ryckte upp stängerna och drog ut dem, med rotändan före, ur revorna som omslingrat dem. ffük ümbljan (= plocka av fruktställningarna) var kvinnufolksgöra och skedde antingen ute i det fria eller och när tog man in revorna i stugan medan man plockade. Att leja folk till detta arbete före som ej. Att "lägga humlegård": hägga üm-

bet. 7 "an-lägga"
lägga
 sbv v. 1

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Frgl. M 87

bälgård tillgick så att "rotstockar": rötår,
~~ämbäl rötår~~ togs från en humlegård
och lades ned i marken där man skulle
anlägga en ny.

För den avplockade humlen | utbreddes i säll
och rislar som ställdes på stänger i ta-
ket för att torka (stärk ämbäl). När den
blivit torr packades den i en | tunna s.k.
ämbäl-tunn | som förvarades i härberet.

tunna f.

För att få humlen så bärk: stärk som möj-
ligt, brukade man första tiden efter tork-
ningen ha den hårt packad. Beteckning
för "samling av torkade grövtällningar: tjipp f.
Humlemängden brukade räknas i vikt t. ex
i märke f, hetit då den såldes. Vid brygd
räknades den vanligen i | nävå m (= nävtag).
Humlerankor användes mycket som

nävå

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

bindelse för linhärvar. Humlesrankor användes ej för textila ändamål.

Ibland sålde man humle på Mora marknad. Prästen skulle också ha "ti-
onde" = tiändi av humle, såväl som tionde f.
av andra jordbruksprodukter. I folk-
föreläsningen togs alltid humle som exem-
pel på något mycket lätt, varav tale-
sättet: litt såm-än umbälf-kupp (= lätt
som en humlepåse).

II. Maltberedning.

4. Malt: mältt x (mälttä). Andra be-
teckningar för "malt" finnas ej.

Beteckning för "så stor mängd malt,
som behöves till en brygd finns ej.

Adjektiv, som ange maltets kvalitet:

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

7
dijögt (= som ger mycket dricka); ljött
(= som ger litet dricka); stärket (= som har ^{→ Svag}
kraftig smak); svagärt (= som har svag <sup>(ifti typer diget,
vigel)</sup>
smak).

5. Särskild benämning för "korn, avsett att mältas" finns ej. Beteckning för att "kornet är dugligt att mältas": kvännä e düvli tä mältta. Malt tillverkades ibland även av råg (rüg-mältt n), vilket antägs förmer än av korn. "Kornmalt" var dock "vanligt malt": vänli mältt och hade därför ej särskild benämning efter rådselaget, varav det var gjort.

6. Mälta: mältta. Ordet betyder: "bereda malta korn till malt". För "gro" (om korn) användes passivformen mältas t.ex. å byrjäs å' mältas (= det börjar gro).

7. "Hur kornet beredes till malt" = ur ä
gö- till till mält(a).

a) blöt sädi (= blöta säden som skall mäl. blöta
fas). Detta sker i ett tätt kär l t. ex. en kittel, v.
på el. dylikt på så sätt att säden lägges i
och vatten påfyller. Efter 6 timmar lägges
säden i en "malträanna" = mält-ränn f eller
i en s. k. bunnsk m (bunntjän), varvid
vattnet får avrinna. Maltrännan är
en cirka 1 aln bred och 3 alnar lång
låda av bräder, med något utåt lu-
tande sidor. ändgavlarna äro något
högre än sidorna och äro vid övre kan-
ten försedda med avlånga hål, avsed-
da att gripa in i när "rännan" skall lyf-
tas eller bäras. När säden lägges i, har "rän-
nan" ett lutande läge i längdriktning och

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

vattnet avrinner genom små hål vid nedre gaveln. För att hindra säden att följa med vattnet, lägges en liten "halmtapp": äm-tapp m innanför hålen innan säden lägges i rännan. "Bunken", som användes för samma ändamål som maltrännan, är ett så-liknande lagghärl, försedd med 3 "ben" = fötär samt ett hål i botten för vattnets avrinnande. För att hindra säden att rinna genom hålet, göres detta med en "tapp" m, gjord av ett knippe råghalm som är vikt över en pinne och räcker några tum under bunkers botten, varigenom vattenströlen, som kommer genom hålet, även sammanhålls och ledes i ett under stående härl. "Maltrännan" har den fördelen framför "bunken" att den rygger mera och ej är så skrymmande.

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLÉRÖN
 Fp. M 87

Kornet packas först hårt i maltrännan
 för att trä-a si värman (= ta åt sig vär-
 men). Då och då påhålls vatten för att hål-
 la det fuktigt. När kornet börjar visa
 tecken till att gro, rörs det upp och läg-
 ges i tunnare lager så att det ej blir så
värmt (om kornet är för varmt medan
 det växkrä, blir maltet förstört så att
 ä djär int varken sikk äld rinn (= det
 varken "sjunker" eller "rinner") jfr sid. 21).
 Säden börjar nu orkna "svälla ut" = sjö
änt si / sv att en del märke överflyttas sva ut
 till annat korn. Beteckningar för "gro": (om...)
mältas, sprikka, väjta (= vitna), växkrä;
 för "grodd": brüdd m (brüddn), krök m krök,
 (krötjän). Då någon grodd börjar synas bet. 7
 här och var i maltrännan, är säden la- s. 11

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN

Frgl. M 87

gum mältad. Uttryck här för: | då' ann si'
tré' krökär ; jënum nävä säd, e' o' fä'
gum mältadn (= då man ser tre grod- } brook
 dar i en handfull säd, är den lagum
 mältad. | Råg tog något längre tid att
 mälta än korn, vilket man måste ta i
 beräkning om korn- och rågmalt skul-
 le torkas "sambtidigt": i rümu tårka.

torke f.

b) När kornet mältats lades det i säckar
 och bars till "torkhuset" = tös-stugu & för
 att torkas. tårk mältä (= Torka maltet). äv
ä mältä (= ha matet till torkhuset) uttryc-
 kes även: äv-ä tös-stugu. jälld-upp tös-
stugu (= värma upp torkhusen innan man prak-
 tar dit maltet). tös-stugu & (= Torkhus) med
tösstu-mur m (= eldstad), tösstu-fäva m (= la-
 va, lavar), vind-og n (= rökhål ut genom väggen).

för hopen

8- (= a!)

ULMA 8918. HÅLL N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Fjöl. M 87

Försthu-tapp m (= trasbrykte att stoppa igen rökhi-
 let med) o. s. v. är beskrivet i annat samman-
 hang. Uttryck, motsvarande "vara i mälkbastu"
 eller "vaktbastu" finns ej. → Det mältade kor-
 net skall först "läggas i hög" = läggas i stäkk
på laven för att "basas" (bäsa mälttä). För
 detta ändamål göres också "första eldningen":
först jälldo mycket kraftig. Det korn, som
 ligger utanpå högen, blandas emellanåt in
 i högen för att allt skall bli jämnt basat.
 Barningen fortgår tills maltet får den öns-
 kade smaken. Om den utsträcker sig länge,
 börjas maltet "surna" = såurn, vilket ger
 drickat en särskild surmak som somli-
 ga tycka om. Slutligen skall man "ut-
 breda (kornet)" = rätt-äut mälttä i ett tunnt
 lager för att turka. Därunder eldas svagt

basas v.
 "värma"

8? (- &!)

→ eldas f.

räffa ut,
 bet. 4

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Fagl. M 87

för att maltet ej skall brännas. röd; mältti (= röra om i maltet). röd-^upp mälttä (= röra upp maltet). Beteckningar för att "kara och sopa det torrade maltet från laven ned i säcken": röp-^oav mälttä, röp-^oav tös-stugan. Malt-säcken = mältt-sätthjär hvar på ryggen hem till gården och förvarades inne i stugan (för att ej "ta åt sig fuktigheten": ränn-att) tills man fick "turen att mala": stindi (jfr om "Måling").

Måkning förtoogs vanligen två gånger om året, höst och vår, och för varje gång mältades en spann-säck (= 1/2 tunna).

Stund
F.
bet. 3

c) Beteckning för det mältade hornets sunderkrossarv: grjöp^{ta}, grjöp mältt; för "krossat malt": grüpi mältt; för "den avfallna grodden på mältad säd" eller för "stoff av malen maltgrodd" finns ej.

grypa
v.

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Fgl. M 87

III. Maltdrycker.

8. Benämning för "ortens av gammalt brukade maltdryck": drikk(a) n (drikka).
 Ordet öf n med hänsyftning på hembruggd vara, förekommer veterligen endast i sammanväntningen öf-supu f (= öloppa).
ramt i spis-öf n jfr sid. 21.
 Nämda maträtt hade nämligen inblandning av vanligt drikka, ej av köpt öf.

Skämtramma eller bildliga användningar av ordet öf, i form av "dricka knutöl" e. d. finnas ej. Däremot förekommer liknelsen: ä kumm ättär släkria ärbuga öfä (= det kommer efter liksom ärbuga ölet)

9. Specialbenämningar på "dricka" vilka avse det tillfälle, då det bryggdes: | djäsbo dricke
drikk n (= gästbuds- eller bröllopsdricka), jöf n.
drikk n (= juldricka)

10. Andra specialbenämningar för dricka: söta (= färskt, ojäst dricka), jëri-drück söta (= jäst dricka), syraps-drück (= dricka som tillvatts med sirup och användes till grötsovel). mält-röd (= maltröra) var en tillfällighetsdryck, tillredd på så sätt att malt malt-röra värts i kallt vatten.

11. Beteckning för "svagt dricka" finns ej

12. Särskild beteckning för "starkt dricka" finns ej.

13. Egenskaper hos dricka: tunnt (= svagt) starkt, drumbäat (= grumligt), dumntji (= duvet), jëri (= jäst), ny-jëri (= nyjäst), ü-jëri (= ojäst) } jästät (= tjockt och jästblandat) } såurt (= surt), ümbäy-starkt (= humbertarkt), sött, gätt (= smakligt), hçint (= o-smakligt). dricka a dumna (= drickat) } jäst m. starkt:

har förlorat smaken).

14. Beteckning för "brygä": bryggä.

{ annan beteckning för "bryggä dricka":
djära dricka.

göra
bet. "hll-
verka"

Särskild beteckning för "det, som fram-
ställt genom bryggning" finns ej.

15. Ordet "brygd" finns ej i målet.

annan beteckning för "brygd": bryg-
gäls n t. ex. | o äld-å min bryggäls
(: hon sysslar med brygd).

brygga v.
släkt:

16. Brygd av dricka föriggick "inne i
böringsrummet": in-i stugun eller sen-
dantagsvis i en eldstad ute på gården
sommartid.

17. Enklare dricksberedning utan vört-
ning har av gammalt ofta förekommit i
kolar- och timmerkojar. Därvid hade man

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

vatten i en gryta eller kittel, tillratte malt och humle och lät det koka, varefter man lät märken "sjunka till botten" = rikka.

Vattnen avhöllades sedan i ett medfört stännfat n och fick svalna innan jästen tillsattes. Beteckningar för att brygga på ovan nämnda sätt: rik dricka, bryggja

18. Mäsk: | mäsk m (mäsktjän). Ordet avser "den fasta återstoden, som är kvar sedan vörten avsilats".

mäsk

19. Beredning av dricka. a) | söft - ä mältä (= fukta maltet med vatten). Detta tillgick så att man kvällen före bryggdagen hade maltet i ett stännfat n, dricksstännfat, fuktade det med vatten (bfät mältä) och rörde om med ett ärlignande verktyg s. h. brygg-spyli f eller, om man

Söfta ä

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

hade ett mindre bryggkärl, en "slev": äspj.
 Då man skulle "göra ^{normalt stor} en vanlig brygd"
 = brügg-i stannfatä, var det lagom att brygga i
 därtill ta en full "mjölark" med malt.
 Då man skulle "storbrygga" = stür-brügg,
brügg-i tunno, hade man ett större
 s. k. stür-stannfat u och därtill togs
 drygt en fjärding = fjärding m malt.

b) Följande dag skulle man kök-i stann-
fatä (= hålla kokande vatten på maltet i koka i
 bryggkärllet). Detta tillgick så att vatten
 kokades upp i en liten kittel s. k. fyll-
ketill. När vattnet började koka skulle man
 "ösa några skopor i bryggkärllet": är att
nägä skopor samt "röra om" = rödta. Vattnet
 fylldes sedan på kitteln, fick "koka upp":
kök-upp, östes i, röddes om o. s. v. un-

dan för undan tills "stannfatet" var fullt.
 För att få ett fullt stannfat då bryggdes
 var färdig, mätte man äs-är (= öra en
 del; ett annat hårl) och sedan fylla
 på mera. Nu skulle det visa sig om
 mälningen blivit riktigt utförd så att
 maltet fått den rätta egenskapen att
 kunna "sjunka" = sikka (jfr sid. 10). När
 maltet sjunkit till botten, östes drickat
 upp i en "stor kittel" = stür-ketil m och
 koktes upp (kök-upp drikka), varefter
 det åter hölls över maltet eller "märken":
mästjän, som det nu kallades, och fick
 stå och "bara" = bäsa några timmar
 innan det åter östes upp i "storkitteln"
 (äs-upp drikka). c) Under tiden, medan
 drickat stod och "barade": bäsät, koktes

i ett mindre kärle humle i vatten eller
 vört till "humlelag" = imbälf-lag m som lag m.
 tillrättes medan drickat "östes upp" (imbälf) - brätska
dricka (= tillrätta humlelag) | sjå imbälfan } humla v.
 (= sila humlelagen genom en duk). Därtill
 användes samma duk som vid fjärrledning
 av märken (jfr nedan). dricka e brä imb-
fa (= drickat är bra humlat), imbälf-starkt
 (= mycket humlat), litä imbfa (= litet hum-
 lat). d) sjå-äve mästjän (= sila av
 märken). Silningen sker genom en duk
 av grovt linne, s. k. märk-umbrädd | märk-
 vilken lägges över en benk m (jfr sid. 9) underbreds
 Till underlag för duken, läggas några
 stichor på bunkers lotten. Märken läg-
 ges på duken och vätskan "avrinner" =
riunn ~ riunn-äve genom tapphållet i ett

under stäende kär. Om det är något fel med mältringen, släpper ej mältet igenom vätska och det säges vara hjäst tå rinna (= svårt att rinna) jfr sid. 10)

I normalt fall var det ej så mycket vätska här; märker att sila av och det hände ibland att litet vatten hölldes på för att få ut allt "sött" ur märken. I sådant fall användes den avrunna lagen för sig

och kallades spis-öl. | Bryggkärlet = stäm-fata rengjordes från märke och drickat hölldes tillbaka dit sedan det "svalnats" ädd sväfas. Drickats kvalitet berodde; hög grad på malthalter och om svagt dricka hade man följande talsätt: ä é drick äthär tihständi; när äthär vätni ?
ä lünynt äthär mältti (det är dricka ef-

ter omtändigheterna, nära efter vattnet
 och långt efter maltet). e) Beräkningar
 för "jästning": djã jästn, äv üti jästn;
 för "jäst": jäst m (jästn), drikks-jäst m
 (= jäst, som toges ur dricka, i motsats mot
 "präsjäst", som tillkommit på senare tid).

djã-upp jästn (= uppblanda) jästen med
 vört och rågmjöl och låta det jäsas upp in- gåva upp
 nan det tillrättes brygden). jäså (= jäsas)
 t. ex. drikka a björt-å jäså (= drickat har
 börjat jäsas). äld-å jäs (= håller på jäsas).
e jəsi (= är jäst). a jəsi yveys (= har jäst
 över, slutat jäsas). jäsning f (= jäsning) t. ex.
drikka a tãj-a si jäsning (= drickat har ta- läga åt
 git åt sig jäsning). frågga f (= fradga på
 det jäsande drickat). Drickat förvarades,
 såväl under jäsningen som sedermera

i stannfatet, som hade sin plats i närheten av dörren inne i stugan. Stannfatet var försedd med lock s. k. stannfat-luck och på väggen ovanför hängde en drikkes-skop (= skopa att ta dricka med). f thin dricka (= tappa dricka på tunna). drikkes-tunn (= drickstunna) har sin plats i källaren. Den har, i motsats mot stannfatet, botten i vardera ändan och förvaras liggande. På översidan har den ett större hål s. k. täpp-^u och samt en lös lucka s. k. täpp(a) f som passar in i hålet. Genom detta hål tappas drickat ned i tunnan redan drickat lösligt jäsa, varefter man lägger på locket och där ovanpå en tyglapp s. d. samt där ovanpå en deg av fuktig aska s. k. askdeg för att utestänga luften. Detta kallas

täpp-hål
täpp-f.

askdeg

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935

DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

att täpp tunno (= täppa till tunnans). Vid nedre kanten av tunnans ena botten sitter en s. k. tunn-tapp m, varigenom drickat tappas ut. Denna består av en genom-borrad plugg, som går genom botten och tilltäppes med en "täpp" m, som drages ut, när drickat skall tappas ut tunnans.

(På tunnans överida, mitt emot tappen, är ett litet s. k. svick-öf (= svickhål), avsett till att släppa in luft i tunnans i den mån drickat tappas ut. Hålet tilltäppes med en pinne s. k. svick(a) f som måste tagas ur om drickat skall kunna rinna ut genom "tappen". Vid tunnans påfyllning, användes ett lagghål s. k. tunn-ryf m. Denna har ned genom botten vid ena sidan en trätt m som sät-

tunn-tapp

svick-hål

tes ned igenom tapphållet i tunnan och är derutom försedd med ett par korta "ben": fötär som stöda mot tunnans sidor. Vid övre kanten har den ett "öra": är(a) n som tjänar till handtag.

20. Minnen av för flera gårdar gemensam brygd finnas ej.

Bruket, att låta grannar smaka på det nybryggda drickat, var vanligt. Uttryck här för: småka dricka (= smaka drickat).

Kalas efter slutad brygd förekom ej.

21. Folktroföreställningar i samband med brygd: Då man "örte upp dricka" måste man vara nogga med att öra på rätt sätt, ty allt som man örte ätt greyr ännu hand (= "balicat över handen", d.v. s. till vänster, om man örte med högra handen), hade stogs

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
DAL. SOLLERÖN
Frgl. M 87

så rådndi makt och rätt att ta. Om man var till granngården och byggde jäst, fick man ej tacka för den ty då "jäste den inte": jäs ann int.

22. Gåtor i samband med humleodling och brygd: - ikhän e' ä så gör fär-går älld väjjan räkk? (= vem är det som går längre än vägen räcker?) Svar: üm-bäq-resni (= humlerankan). - rhänd e' ä så a römä i jenä hätt-fjät män int i jenä ikhs-bäs? (= vad är det som har rum i ett hättfjät men ej i ett vebäs?) Svar: üm-bäq-ständji (= humlestängen). - ikhän e' ä så bygg säm-än stükke ä pissär säm-än biikk ä ända e' ä (jnt) värhän stükke älld biikk? (= vem är det som ligger som en stock och pinhas som

resen
(Chänv)

humlestäng
(Chänv)

bock och ändå är det varken storke eller
 bock?) Svar: dricks-tunna (= drickstunnan). dricks-
tjöv upi dāhum ā rūzruk upā tāppān, tunna
 tāppān yr tunnon ā öfä på bakkān, (hänv.)
 Lyder en strof ur en gammal bortglömd
 visa.

IV. Beredda drycker, vilka ej voro
 maldrycker.

23. Ordet mjöd n användes i betydelse
 "honung". Man tog t.ex. mjöd ur "hum-
^{burnas bon} beton" = mjölumb-bud och gav åt barn.
 Någon dryck med namnet "mjöd" har ej
 varit känd i mannaminne.

24. Beteckning för "enbärdricka": jën-
bergs-dricka n. flükke jën-ber (= plucka en- flocka v.
 bär) var ett besvärligt arbete därpå att
 det var svårt att akta sig för den varra,

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Frgl. M 87

, stickande barren. Därjfrö brukade man
 breda ut en duk under enbuskarna
 och med en häpp pickta av bären så
 att de föll på duken. Där efter brukade
 man "rensa bären": ris löri ; ett säll och
 furka dem ; sätet inne i stugan. När bä-
 ren skulle användas, lades ^{de} på ett bord
 och kavrades sönder med en brödkav-
 le, varefter de kokades i vatten som se-
 dan silades genom en duk ned i stann-
 gatet. När det var lagom svalt, tillattes
 jäst som vanligt.

En dryck, s. k. jen-lag (= enlag), kokad en-lag
 på enrötter, användes ibland som me-
 dicin av våra förfäder.

25. Drinka, beutt av björklake, har ej
 förekommit i mannaminne. Det har en-

ULMA 8918. Håll N. Mattsson. 1935
 DAL. SOLLERÖN
 Frgl. M 87

dast varit barnen, som tagit björklake
och druckit den utan någon tillredning

Beteckning för "björklake": byrtjää n.
Insamling av björklake tillgick så att
man borrar hål genom barken, antingen
med knivsuddar eller med en "burr":

nävår m samt satte in en pinne som
ledde saften ned i en flaska eller annat
kärl. Ibland kunde man helt enkelt skära
av toppen på en kvist och sticka ned
den kvarstående delen av denna i en
flaska, då saften rann genom kvisten ned
i flaskan. Andra tillredda drycker äro ej
kända.

Sollerön den 15 nov. 1935

Håll Nils Mattsson

Tillägg till frågelistsvar om "Humblevulling etc".
(Foll.)

s. 5 stjerna är skrivfel, bör vara stjärna g.

s. 7 Ordet svagärt betyder ej endast "svagt i smaken" utan har även^{en} vidsträcktare betydelse som motsats mot "kraftig, näringsrik" om en del födoämnen och drycker t. ex (svagär säd (= kärnfattig säd)).

svagel

s. 11 m. g. Om ö är den riktiga beteckningen eller ej för Sullerö-måletts öppna ö-ljud, är svårt att avgöra, likaså för andra landsmål, och bestämmande av de olika valörerna kan förbehållas experterna. Svikten med tecknet, vilket jag konventionellt borde ha använt från första början, har endast varit att skilja på äppet och slutet ö-ljud, vilket givetvis är av vikt där tvistan kan råda.

s. 13 stundi (= turer att mala). Ordet använ-
des undantagslöst ^{i nämnda betydelse} i skvattkvarnarnas tid
då det var på förhand bestämt vilka da-
gar på året man hade turer att mala, men
användes f. ö. repetitiver ej i betydelsen "tur"
(jfr om "Kvarnar och malning"). Exempel på an-
vändning av ordet i obestämd form: i rötta-
kvänn a i je stund um vöstr a je um vitträn
(= i Rotakvarn har jag en maltur om tvörtex och
en om vintern).

Stund,
bet. 3

s. 21 äthär tilfständi "efter omständigheter-
na". Uttrycket är mycket vanligt även
bland gammalt folk. Exempel: ä gor bra
äthär tilfständi (= "det går bra efter omstän-
digheterna; även om det ser besvärligt ut"), i mär
bra äthär tilfständi (= jag mär bra efter omständigheterna)

till-
stånd

O. s. 18.

Sollerön den 4/12 1935

Håll Nils Mattsson